

DVA ZANIMLJIVA FRAGMENTA KERAMIKE
 RANOG SREDNJEG VIJEKA NA BRIBIRU

Prilikom arheoloških radova na Bribiru 1962. god. na južnom dijelu tjemena Bribirske glavice među raznom keramikom prvenstveno iz antičkog vremena i keramikom iz kasnijeg srednjeg vijeka¹ nađena su i dva zanimljiva fragmenta, koji će vjerojatno pripadati ranom srednjem vijeku.

1) Fragmentirano dno sivog pečenog suda. Dno je neravno. Na sredini se nalazi malo nisko plastično kružno ispupčenje (sl. 1).

2) Fragmentirano dno crvenkastog pečenog suda. Dno je neravno. Na sredini dna su ostaci niskog plastičnog kružnog ispupčenja (sl. 2).

Oba fragmenta osim spomenutih plastičnih ispupčenja nemaju na sebi nikakvih drugih karakteristika. U oba primjerka zemlja je miješana s pijeskom i grubo su izrađeni. Dok prvi primjerak pokazuje tragove kao da je izrađen na lončarskom vitlu (grnčarskom kolu), i to ručnom kolu, drugi nema takvih tragova. Kod njega nije čak ni dno oštro odijeljeno od ostalog dijela. Uopće je donji dio nepravilno formiran, tako da je sud morao biti više jajastog oblika. Po tehnici izrade, pa čak i po primitivnom glačanju, taj fragment nalikuje na pretpovijesnu keramiku. Isti dojam ostavlja i način pečenja. Samo ga plastično ispupčenje na dnu djelimično opredjeljuje za drugi period.

Danas je poznato da su se plastični znaci, ponekad vrlo komplicirani, na Bribiru zadržali čak do XVI stoljeća.² Stoga danas više ne predstavljaju neku oznaku za opredjeljivanje u užu period. Ali plastično ispupčenje na dnu suda možemo još uvijek smatrati kao karakteristiku ranijeg perioda. Nije, međutim, isključeno da se to ponegdje neće naći i na keramici kasnijeg vremena. Danas još ne raspoložemo s dovoljno materijala koji bi nam pružio detaljniji uvid. Kako se smatra da je is-

¹ Izvještaj o toj fazi radova priprema S. Gunjača, kao rukovodilac radova.

² Objava materijala je u pripremi.

pupčenje u vezi sa sastavom samog grnčarskog kola, to moramo prije voditi računa o vremenu upotrebe i vremenu sastava takvih pomoćnih sprava u keramografiji. Takve sprave nisu morale, pa čak i nisu mogle, biti svuda istovremeno u upotrebi. Među njima postoji vremenska razlika s obzirom na visinu civilizacije, na geografske momente, pa čak i neumješnost pojedinih zanatlija, itd. Drugim riječima, primitivne su se sprave mogle upotrebljavati u pojedinim krajevima i mnogo kasnije, a mogle su biti istovremeno u upotrebi s naprednijim i kompliciranijim, i to na jednom te istom mjestu.

Iz Dalmacije danas poznajemo keramiku koja ima na sredini dna plastično kružno ispupčenje ili udubinu s plastičnim rubom, i to iz Materiza kraj Nina³ i na Maklinovu brdu u Kašiću kod Novigrada. Svi takvi nalazi potječu, međutim, iz nekropola. Možda su stoga tamošnji primjeri kudikamo bolje izrađeni. Naši su, međutim, primjeri naseobinski, Mada taj momenat ne bi trebao imati posebno značenje, u ovom slučaju ga po svoj prilici ipak ima. Grobna keramika, koja uvijek upotrebljava jedan te isti tip s nekoliko varijanata, morala je imati i neka pravila po kojima se izrađivala. Za svakidašnju domaću upotrebu nije bilo takvih pravila po kojima bi se keramika izrađivala. Osim toga, druga je keramika kudikamo bolje prepečena negoli prva, koja se često pod utjecajem vlage i raspada.

Ako uzmemo u obzir dalmatinske primjerke iz prije spomenutih nekropola, koji imaju na dnu takvo plastično, kružno ispupčenje ili samo udubljenje, oni su prema obliku i prema ornamentici a u odnosu na srednjoevropsku dataciju vremenski stavljeni potkraj VIII i na početak IX stoljeća⁴. Mada bi mogli pripadati čak i kasnijem vremenu, oni su sigurno mnogo stariji. To znači da su grnčarsko kolo jednostavnijeg oblika Slaveni u Dalmaciji upotrebljavali već ranije, iako se ono moglo upotrebljavati još i mnogo kasnije. Uslijed toga mi se za našu keramiku ne možemo koristiti srednjoevropskom i zapadnoevropskom kronologijom. Pored tog jednostavnijeg grnčarskog kola, možemo čak pretpostaviti da se i ovdje, s obzirom na bogatu tradiciju u keramografiji, upotrebljavalo istovremeno i grnčarsko kolo naprednijeg oblika, kakvo su poznavali već i Rimljani. Po svoj prilici će keramika koja ima na dnu kružno ispupčenje ili udubljenje biti više lokalnog karaktera i vremenski vezana za duži period. Srodne ali naprednije momente nalazimo kod nas i izvan Dalmacije. Takav primjerak je iz Brodskog Drenovca u Slavoniji⁵. Taj primjerak i naš iz Dalmacije imaju zajednički samo spomenuti znak na dnu. Ostali momenti otpadaju, i što se tiče oblika, i što se tiče ornamentike. I pored toga ti se lokaliteti kulturno ne mogu međusobno povezivati. Isto tako je i datacija Brodskog Drenovca još uvijek sporna, bez obzira na elemente koji su dati u raspravi.⁶ Već i zbog toga

³ J. Belošević, Slavenska keramika iz ranosrednjovjekovne nekropole u Materizama kraj Nina, Diadora II, Zadar 1960/61, sl. 237.

⁴ Ibid., sl. 246.

⁵ Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu, I, Zagreb 1958, sl. 129.

⁶ Ibid., sl. 150.

1

2

Sl. 1. Fragment dna od keramičke posude sive boje

Sl. 2. Fragment dna od keramičke posude crvenkaste boje

ne postoji ni genetska ni kulturna mogućnost povezivanja nalaza iz Slavonije i Dalmacije, kao što ne postoji mogućnost povezivanja ni s nekim nalazima u Bosni.⁷

Fragmenti s Bribira pripadaju, doduše, grupi koja bi se najlakše mogla povezati s Materizama i Kašićem, već iz geografskog razloga. Ali budući da je ta keramika naseobinska, a s druge strane da je i druga faktura tih proizvoda, te nas činjenice navode na pomisao o pravilnosti takve pretpostavke. Na svaki način, ta dva fragmenta su najstariji podaci o prisutnosti Slavena, tj. Hrvata na Bribiru. I pored svih nedostataka u mogućnosti tačne klasifikacije moramo s obzirom na današnje stanje nauke smatrati da naša dva fragmenta spadaju u neki raniji period. Ipak možemo računati i s tim da ta dva fragmenta možda predstavljaju keramiku posve lokalnog karaktera, te da su možda nastali i kasnije nego što danas uopće možemo pretpostaviti. Ali takav bi mogao biti samo jedan fragment, dok drugi pokazuje, i pored svega, mnogo veću starost. Tačnu dataciju moramo ipak danas ostaviti po strani, u nadi da ćemo prije ili kasnije ipak dobiti druge konkretnije podatke.

⁷ Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Sarajevo 1949/50, sl. 383.

Résumé

DEUX FRAGMENTS INTÉRESSANTS DE CÉRAMIQUE PROVENANT DU HAUT MOYEN ÂGE À BRIBIR

A l'occasion des fouilles archéologiques exécutées à Bribir en 1962 on a trouvé deux fragments archéologiques provenant du haut moyen âge. Ce sont des fonds de deux vases à convexité. Le premier spécimen accuse une élaboration en tournage ce que le second n'accuse pas. Se basant sur ces convexités qui sont communes aux trouvailles du haut moyen âge retrouvées à Meteriz près de Nin et à Maklinovo brdo près de Kašić, l'auteur donne à cette trouvaille une caractéristique régionale. L'auteur expose sa thèse d'après laquelle il faudrait exister une différence dans la céramique sépulcrale et domiciliale. En ce qui concerne la chronologie, il y a une différence entre ces deux fragments et c'est ce qui induit l'auteur à conclure qu'un des fragments appartient au VIIIème siècle et le second hypothétiquement au temps qui vient après le VIII-IXème siècle. A la fin de son article, l'auteur fait ressortir qu'une datation plus précise et plus étroite doit être mise à part avant d'obtenir des indications nouvelles en général.